

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diarienum: SKR 240123a

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 10 april 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Falköpings kommun

Arbetstidsnämndens beslut

Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 4 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens

Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning

Ärendet har beretts av SKR, Kommunal, Allmänkommunal verksamhet och AkademikerAlliansen.

Beslutet expedierat 2024-04-25

Ordförande
Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Falköpings kommun

Falköpings kommun har inkommit med ansökan om dispens avseende avvikelse från AB § 13 mom. 5 samt från Bilaga R till AB.

Ansökan omfattar den operativa heltidsverksamheten för räddningstjänsten i Samhällsskydd mellersta Skaraborg området samt vikarier till denna verksamhet.

Ansökan omfattar sammanlagt 68 personer och avser brandmän, styrkeledare och vakthavande befäl samt vikarier.

Samhällsskydd mellersta Skaraborg (SMS) är en förvaltning i Falköpingskommun med ansvar för samhällsskyddsuppdraget i fyra kommuner genom avtal och en gemensam nämnd. I samhällsskyddsuppdraget ingår att ansvara för räddningstjänsten i Falköping, Götene, Skara och Tidaholms kommuner med sina knappt 80 000 innevånare. Samhällsskydd mellersta Skaraborg finns fysiskt på fem brandstationer, varav fyra är bemannade med heltidspersonal dygnet runt. På tre av dessa fyra brandstationer finns en styrkeledare och två brandmän i tjänst och på den fjärde finns en styrkeledare och fyra brandmän i tjänst. I Falköping finns en ledningscentral som bemannas av ett vakthavande befäl.

Som skäl för dispens har kommunen bland annat anfört följande.

Kommunen anför att det främjar god arbetsmiljö att kunna erbjuda personalen fasta start och stopptider på skiftet. Dygnstjänstgöring på helger bidrar också till ett hälsosamt arbetsliv samt främjar familje- och socialt liv.

Kommunens vakthavande befäl är en liten grupp med specialkompetens som är svåra att ersätta. Det finns endast ett fåtal personer som kan ersätta dessa i samband med ledighet, sjukdom och semester. Uppdraget är dessutom organisationsspecifikt. Alla ersättare måste kunna jobba på samma schema för att kunna ersätta VB.

Dispens möjliggör att kommunen kan upprätthålla rätt kompetens och förmåga hos rökdykare, utryckningschaufförer som får framföra tunga fordon och höjdfordon med mera under hela semesterperioden.

Kommunen påpekar att det är viktigt att vikarier och heltidspersonal ska jobba efter samma schema. Vikarier måste kunna ersätta heltidspersonal under ett helt pass.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R. Hinder för att handlägga ansökningarna gemensamt föreligger inte.

Kommunen har ansökt om en generell dispens för den operativa heltidsverksamheten för räddningstjänsten i Samhällsskydd mellersta Skaraborg samt vikarier till denna verksamhet under ett år, för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring främst under helg och under sommarsemesterperioden juni – augusti samt för att göra avsteg från skrivelsen i Bilaga R, att den endast kan tillämpas på heltidsanställd personal. Det vill säga att även vikarier får arbeta på samma schema som heltidsanställd personal.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande samt att dispens ska hanteras restriktivt. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen.

Kommunen har framfört en rad skäl för sin dispensansökan samt beskrivit vilka åtgärder som har vidtagits för att kunna förlägga enligt AB/Bilaga R. Kommunen har utöver svårigheter att bemanna under semesterperioden särskilt pekat på svårigheter att hitta ett lämpligt schema som bygger på 20-timmarspass främst på helger med bibehållen kompetensnivå.

Nämnden konstaterar att kommunens begäran om möjlighet att göra avsteg från bilaga R:s tillämpningsområde inte är en fråga för Arbetstidsnämnden att ta ställning till, utan en förhandlingsfråga inom ramen för avtalsförhandlingar.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 februari 2024, beviljat Falköping kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden, ovan, beviljar Arbetsnämnden, för berörda yrkesgrupper enligt ansökan, dispens under tiden 1 februari 2024 – 31 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under helger i grundschemat.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.